

40 jaar Schouwenhove

Een historisch overzicht (1977-2017)

J.H. Ruys

C.L.E. Ruys- van der Mandele

Dit overzicht kwam tot stand met medewerking van:

mevr. A. de Koning (directeur), bouwbedrijf Fraanje (Ridderkerk), de heer A. van Kesteren (architect Den Helder),
de heer S. de Boer (buurtbewoner de Bockhorst), mevr. F.A. Bok-van Weiler (bewoonster), mevr. A.M.C. Dinjens (oud-directeur), mevr. A.S. Kolff (bewoonster, fotoreportages), mevr. J. Pelser-Helmus (receptie), de heer Tj. van Rij (oud-voorzitter van het Stichtingsbestuur), de heer M. van Tol (voormalig chef technische dienst), de heer G. Zaal (kok), Erfgoed Leiden & Omstreken (ELO).

Leiden, 2017

Uitgave: Opmeer, Den Haag

Inhoud

Voorwoord	5
1. Inleiding	7
2. Voorgeschiedenis: 1973-1977	9
1974 Eerste paal slaan, 8 augustus	14
1976 Rumor in de Leidse gemeenteraad, 4 december	16
3. 40 jaar Exploitatie van Schouwenhove: 1977-2017	17
1977 Officiële opening van Schouwenhove, 4 november	18
1979 De bom barst onder het Stichtingsbestuur, 12 juni	21
1981 Tumult onder de bewoners, 29 december	22
1982 1 ^e lustrum van serviceflat Schouwenhove, 4 november	22
1986 Brand in Schouwenhove, 30 juli	25
1987 Schouwenhove viert het 10-jarig jubileum	26
1993 Opnieuw brand in Schouwenhove, 11 juli	30
2002 Schouwenhove 25 jaar	31
2007 Schouwenhove 30 jaar	34
2012 Schouwenhove 35 jaar	35
2017 Schouwenhove 40 jaar	38
4. Terugblik op 40 jaar Schouwenhove	41
5. Bijlagen	49

1. Voorwoord

Beste lezer,

Met genoegen bieden wij u dit boekje aan.

Het is een bijzonder boekje, niet alleen vanwege de inhoud, maar zeker ook door de wijze waarop het tot stand is gekomen.

Serviceflat Schouwenhove is 40 jaar geleden gesticht als woongelegenheid waar senioren zelfstandig en beschermd konden wonen. Dit uitgangspunt geldt ook nu, na 40 jaar, nog. Uiteraard zijn onze organisatie en dienstverlening steeds met de tijd meegegaan.

De betrokkenheid van bestuur en bewoners hield daarmee gelijke tred. Vanuit de bewoners ontstond een Bewonersvereniging die van alles voor de bewoners organiseerde. In Schouwenhove wonen veel actieve bewoners die zelf initiatief tonen en bijvoorbeeld concerten en lezingen verzorgen.

Een van de huidige bewoners is de heer Jan Ruys, die zijn interesse in de geschiedenis van Leiden deelt met bewoners, bijvoorbeeld door daarover lezingen te geven. De stap naar het samenstellen van dit boekje ter gelegenheid van het 40-jarig jubileum was dan ook logisch.

Toen we de heer Ruys vroegen om dit boekje samen te stellen, was hij direct enthousiast. We zijn de heer Ruys en zijn echtgenote, die veel ondersteunend werk deed en een groot deel van de foto's heeft verzorgd, bijzonder erkentelijk. Het is, zoals gezegd, een uniek document geworden.

Deze speciale uitgave is bedoeld voor huidige en toekomstige bewoners, medewerkers en relaties.

Ik wens u veel leesplezier toe,

Met vriendelijke groet,
mede namens het bestuur van de Stichting Schouwenhove,

Annelies de Koning
directeur

1. Inleiding

De stichting van de serviceflat Schouwenhove vond plaats in een periode van wisselend overheidsbeleid op het gebied van verzorging van bejaarden (1).

In 1956 was de Algemene Ouderdoms Wet (vervolg op de Noodwet Drees uit 1947) van kracht geworden. Er kwam een verplichte verzekering tegen het wegvallen van arbeidsinkomsten na 65 jaar. Die regeling gaf recht op WAO-uitkering voor iedereen, gekoppeld aan het netto minimumloon.

In de jaren 50 van de vorige eeuw ontstond door de naoorlogse geboortegolf een groot gebrek aan woningen voor jongeren. Er werden maatregelen genomen om bejaarden plaats te laten maken voor jonge gezinnen. In korte tijd werden 50.000 woonunits in bejaardentehuizen uit de grond gestampt. Maar de ouderen wilden dat helemaal niet. Er waren veel misstanden in die pakhuizen voor bejaarden.

In 1970 werd in de Nota Bejaardenbeleid het roer omgegooid. De nadruk kwam te liggen op het verbeteren van de voorzieningen voor een zelfstandige woon- en leefsituatie voor ouderen. Dit 5-jarenplan omvatte de bouw van 12.000 bejaardenwoningen per jaar en uitbreiding van het aantal gezinshulpen en wijkverpleegkundigen. Er werd sindsdien van overheidswege meer belang gehecht aan gelijkwaardigheid van bejaarden en niet-bejaarden, aan zelfstandigheid en maatschappelijke participatie van ouderen.

In de Nota Bejaardenbeleid 1975 werd specifiek geregeld dat maximaal 7 % van de ouderen op indicatie in verzorgingstehuizen zouden kunnen worden opgenomen. De rest van de bejaarden zou zelfstandig moeten blijven wonen. Dit zou ook mogelijk worden gemaakt door verdere uitbreiding van gezinsverzorging, wijkverpleging, kruiswerk, wonen in aanleunwoningen en mantelzorg. *Ook werd de bouw van serviceflats gestimuleerd.*

In deze maatschappelijke context werden plannen gemaakt om in Leiden een serviceflat voor ouderen op te richten.

2. Voorgeschiedenis: 1973-1977

Een groep gerepatrieerde oud-Nederlands-Indiëgers, vaak schoolgenoten van de Koning Willem-III HBS in Batavia, kwam begin 1971 bij elkaar om een plan te bespreken om een serviceflat te bouwen. Deze zou huisvesting moeten bieden aan ouderen, die als repatriant uit voormalig Nederlands-Indië waren gekomen. Het motto was: "Als de overheid niet zorgt voor de huisvesting van onze bejaarden, dan doen we het zelf wel".

Zij richtten de Stichting Zomerland-Nederland op om hun plannen tot uitvoering te brengen en zij lieten er geen gras over groeien.

Afb. 1 Koning Willem III HBS in Batavia

Al in 1973 zijn de eerste twee grote projecten in gang gezet. De bouw van de appartementencomplexen "Zomerland-Wassenaar", gebouwd op de plaats van het vroegere verpleegtehuis "Dorestad" in Wassenaar. En het complex "Zuyder-Horn in Den Helder", genoemd naar het buurtschap Zuyder-Horn, dat in de 16^e eeuw verzwolgen werd door de zee tijdens een noordwester storm.

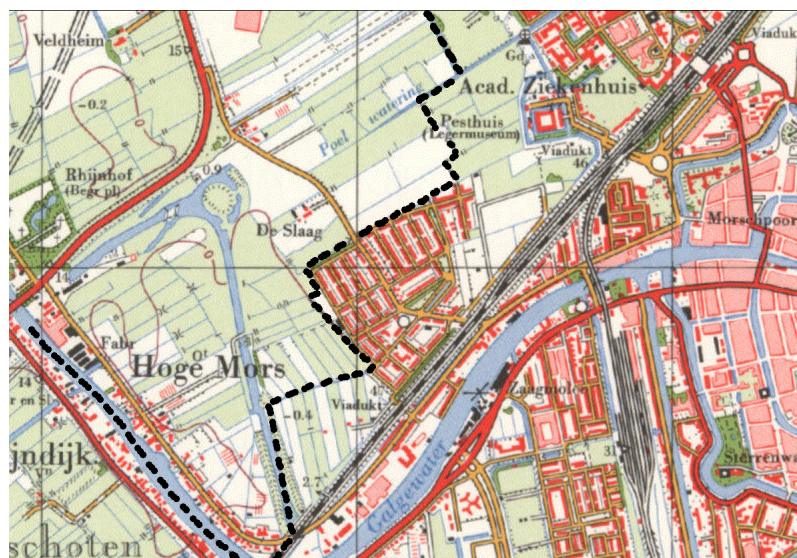
***Afb. 2 Serviceflat "Zomerland-Wassenaar",
rechts Rijksstraatweg N44***

Afb. 3 Serviceflat "Zuyder-Horn Den Helder"

Zou er ook een mogelijkheid zijn om in Leiden een serviceflat te gaan exploiteren? Tot 1966 waren de bouwmogelijkheden in Leiden erg beperkt omdat Leiden een schreeuwend gebrek aan bouwgrond had. Leiden lag ingeklemd tussen Oegstgeest, Warmond, Leiderdorp, Voorschoten, Wassenaar en Valkenburg. De huidige woonwijk De Mors behoorde gedeeltelijk aan

Oegstgeest en dat deel was grotendeels nog onbebouwd, op de Rijnsoever na (Afb. 4).

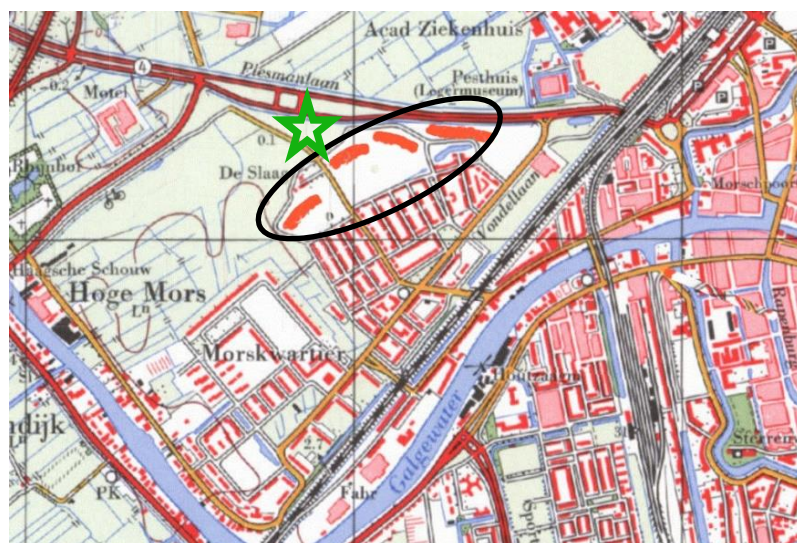

Afb. 4 Kaart van de Mors, 1966

Het gebied links van de zwarte stippellijn behoort dan nog aan Oegstgeest. Waar nu het park Kweeklust, de Jan Luykenlaan en de wijk de Bockhorst is, was toen nog landbouwgrond en weiland.

In 1966 wordt dat hele gebied door Leiden geannexeerd, waardoor meer

ruimte ontstaat om de Mors verder te gaan bebouwen. In 1973 is de situatie als volgt (Afb. 5). De flatgebouwen aan de Jan Luykenlaan en de Cruquiuslaan zijn klaar en al verhuurd. De open ruimte, waar nu o.a. de wijk de Bockhorst is, is al toegewezen voor bebouwing en dus niet meer beschikbaar. Er is nog wel bouwgrond over ten noorden van de Jan Luykenlaan (groene ster, Afb. 5). Dat is voor de Stichting Zomerland het sein om in actie te komen.

Afb. 5 Kaart van de Mors, 1974

groene ster:
bouwterrein voor
Schouwenhove.

zwarte ellips:
flats aan de Jan Luyken-
laan en de Cruquiuslaan.

Het is medio 1973. De Stichting Zomerland neemt contact op met de gemeente Leiden met het plan om in Leiden een serviceflat te gaan bouwen op het terrein begrensd door de Jan Luykenlaan, de Lage Morsweg en de nieuwe

uitvalsweg van Leiden, de Plesmanlaan (2). Het Stichtingsbestuur heeft zich waarschijnlijk toen nog niet gerealiseerd dat dit terrein historisch belangrijk grondgebied is, vlak naast de eeuwenoude Lage Morsweg. Die dijkweg wordt in 1578 al genoemd in het Vergunningenregister van het Hoogheemraadschap

Afb.6 Detail uit Caertboek 2 van Rijnland, 1615

van Rijnland. In het “Caertboek 2 van Rijnland” van Balthasar Floriszoon van Berckenrode uit 1615 is “De Laege Morsdijck” al weergegeven (3). Het was toen de belangrijkste verbindingsweg dwars door het moeras vanaf de Morspoort in Leyden naar Reynsburch.

(“mors” betekent moeras)

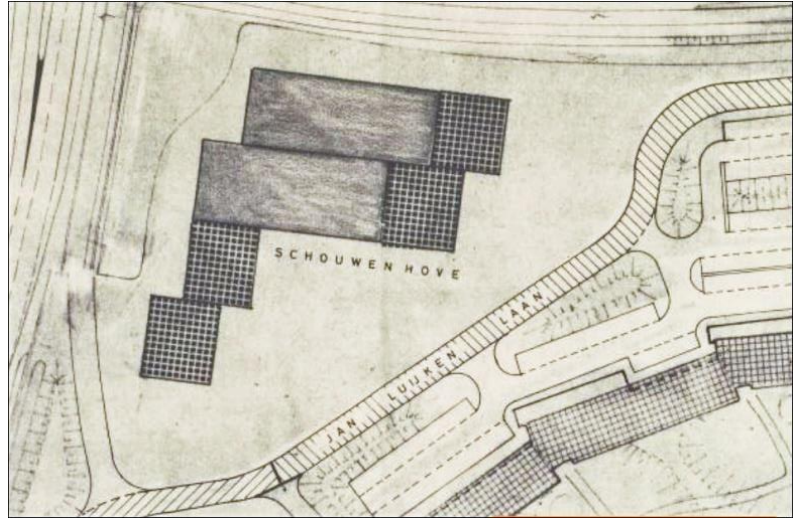
Het plan omvat de aankoop van 8.470 m² grond à fl. 95,00 per m² excl. BTW aan de Jan Luykenlaan voor de bouw van een serviceflat met 11 verdiepingen. Op 14 januari 1974 stelt wethouder Kret in de gemeenteraadsvergadering voor om de verkoopakte voor de grond goed te keuren. Daarna gaat de gemeenteraad Leiden op 28 januari 1974 zonder veel discussie akkoord met het bouwplan voor de serviceflat van de Stichting Zomerland ter waarde van fl. 25 miljoen. De raad stelt zich ook garant voor rente en aflossing van een geldlening ter waarde van maximaal fl. 22 miljoen (€ 10 miljoen) als er voorrang voor plaatsing wordt gegeven aan Leidenaars (4). In de toekomst zal over deze gemakkelijke toewijzing van een garantie voor zo’n groot bedrag heel wat rumoer ontstaan in de Leidse gemeenteraad maar dat is voor de Stichting Zomerland van later zorg.

Het **bouwbedrijf Fraanje** uit **Ridderkerk** kan eindelijk aan de slag.

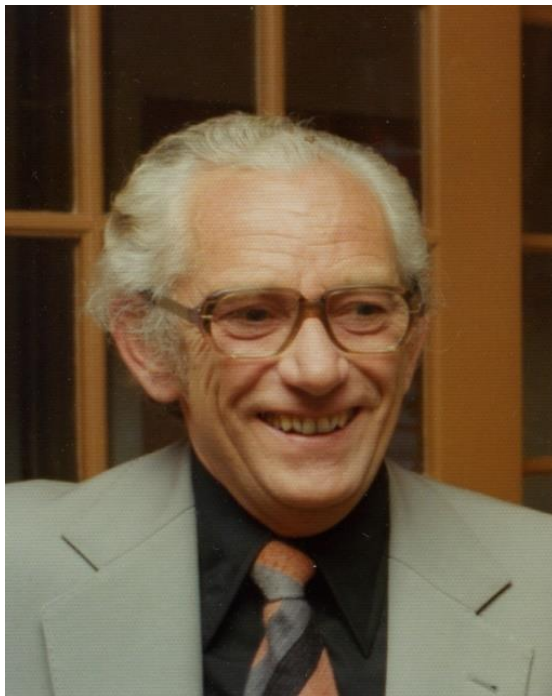
Het ontwerp van **architect A. Kersbergen** uit Den Helder is goedgekeurd.

Afb. 7 *Plattegrond van het complex aan Jan Luykenlaan met aangebouwde keuken*

Afb. 8 *Een eerder plan (A1F3976) uit het archief van de Gemeente Leiden, dat niet is gerealiseerd*

Afb. 9 *Aannemer Piet Fraanje*

Afb. 10

8 augustus 1974 Eerste paal slaan

Afb. 11 *Op de achtergrond de flats van de overburen aan de Jan Luykenlaan*

Nadat in Wassenaar en Den Helder de bouw van gelijksoortige serviceflats al van start is gegaan is nu de beurt aan Leiden. De eerste schacht voor 262 in de grond gevormde betonpalen gaat de grond in voor het complex van 192 wooneenheden.

De Leidse wethouder van CRM, mevrouw N.A. den Haan - Groen,

verricht deze handeling in aanwezigheid van o.a. de voorzitter van de Stichting “Zomerland-Leiden”, de heer A.C.H. Graafland, de architect A. Kersbergen uit Den Helder en de heer P. Fraanje van het bouwbedrijf uit Ridderkerk (5). Het complex omvat 11 eenkamer-, 150 tweekamer- en 31 driekamer-appartementen, een recreatiezaal op de elfde verdieping, een winkel, een bibliotheek, een kapsalon, een bankkantoor, een uitpandig keukencomplex en diverse andere voorzieningen.

De architectuur van het gebouw wordt gekenmerkt door een vormgeving die voor die tijd bijzonder is. Bij de omringende flatgebouwen aan de Jan Luykenlaan en bij de Muiderkring hebben wij te maken met het “Nieuwe Bouwen” van na de oorlog: rationalisatie en bouw volgens standaardmaten van galerijwoningen aan een lange gang langs de buitenkant van het gebouw. Hetzelfde zien wij in de galerijflats in Ommoord in Rotterdam en de Bijlmermeer in Amsterdam uit de 60- en 70-er jaren.

Afb. 12 *Etagegang in Schouwenhove*

Voor Schouwenhove is door de Helderse architect A. Kersbergen gekozen voor een inpandige gang met aan beide kanten appartementen, die ten opzichte van elkaar verspringen. Hierdoor bestaat de gang ook uit korte verspringende brede gangdelen. Er is geen lange rechte gang. Zo is eentonigheid en massaliteit vermeden en een vriendelijke sfeer bereikt.

Afb. 13 Architect A. Kersbergen

In restaurant Klein Minerva in Leiden wordt de feestelijke gebeurtenis van de start van de bouw gevierd met speeches van de heren Graafland, Kersbergen en Fraanje en felicitaties van mevrouw Den Haan. Een koud buffet hoort er natuurlijk bij. Met enige trots kan worden vermeld dat er al 80 aanmeldingen waren, voordat de eerste paal was geslagen.

Afb. 14 Het Haagse Schouw, P.C. La Fargue, ca 1770

Aan de serviceflat is de naam Schouwenhove gegeven omdat de flat dicht bij “Het Haagse Schouw” ligt. Dat overzetveer over de Rijn in de postweg van Haarlem naar Den Haag was al bekend vanaf de 12^e eeuw. Pas in 1801 is

dit veer vervangen door de Haagsche Schouwbrug.

B & W Leiden besluiten om de zijstraat van de Jan Luykenlaan, waaraan de in aanbouw zijnde serviceflat van de Stichting Zomerland in het Morskwartier ligt, een aparte naam te geven. Het Stichtingsbestuur krijgt de gelegenheid om zelf een naam voor deze zijstraat te bedenken maar maakt daar geen gebruik van. Deze zijstraat van de Jan Luykenlaan gaat daarom net zoals de flat zelf ook “Schouwenhove” heten (6). De gemeentelijke Verkeerscommissie bepaalt dat er maar één in- en uitrit mag komen in verband met de plaatselijke verkeerssituatie, ondanks een verzoek van de Stichting om een aparte in- en uitrit (7).

In 1976 staat in de Nieuwe Leidse Courant dat de bouw van de serviceflat voorspoedig verloopt. De verwachting is dat de appartementen begin 1977 in gebruik kunnen worden genomen (8). Er is wel een kleine tegenslag: op

2 november blijkt dat in het afgelopen weekend een cementmixer is gestolen. Een schadepost van fl. 20.000,-

Er wordt intussen heel intensief in diverse Leidse kranten geadverteerd met een huuraanbod voor een tweekamerappartement met alle voorzieningen voor een prijs van fl. 1.550,- per maand voor 2 personen.

4 december 1976 Rumor in de Leidse gemeenteraad

Vanaf het begin van de openstelling van de inschrijving op de appartementen van Schouwenhove zijn er problemen: er zijn te weinig aanmeldingen vanuit de Leidse bevolking. In de gemeenteraad veroorzaakt de naderende negatieve exploitatie van de serviceflat beroering in diverse fracties. De Leidse gemeente staat immers garant voor de kosten van rente en afschrijving bij tekorten. De appartementen zijn bij voorrang bestemd voor bejaarde Leidenaren. Er zijn nu in totaal 125 inschrijvingen voor de flats, maar daarvan zijn er maar 17 van Leidenaren. De rest van de inschrijvingen komt van gegadigden uit Wassenaar, Den Haag en van verder weg. De reden is dat de prijzen te hoog zijn, zelfs met huursubsidie. Dat kan de gemeente veel geld gaan kosten (9). Er zijn wel 200 wachtenden met een (zeer) urgente indicatie voor een verzorgingstehuis maar die kunnen niet worden geplaatst in deze serviceflat, die in principe bestemd is voor ouderen die zelfstandig kunnen wonen. De bezetting van Schouwenhove gaat een hoofdpijndossier worden voor de gemeenteraad van Leiden.

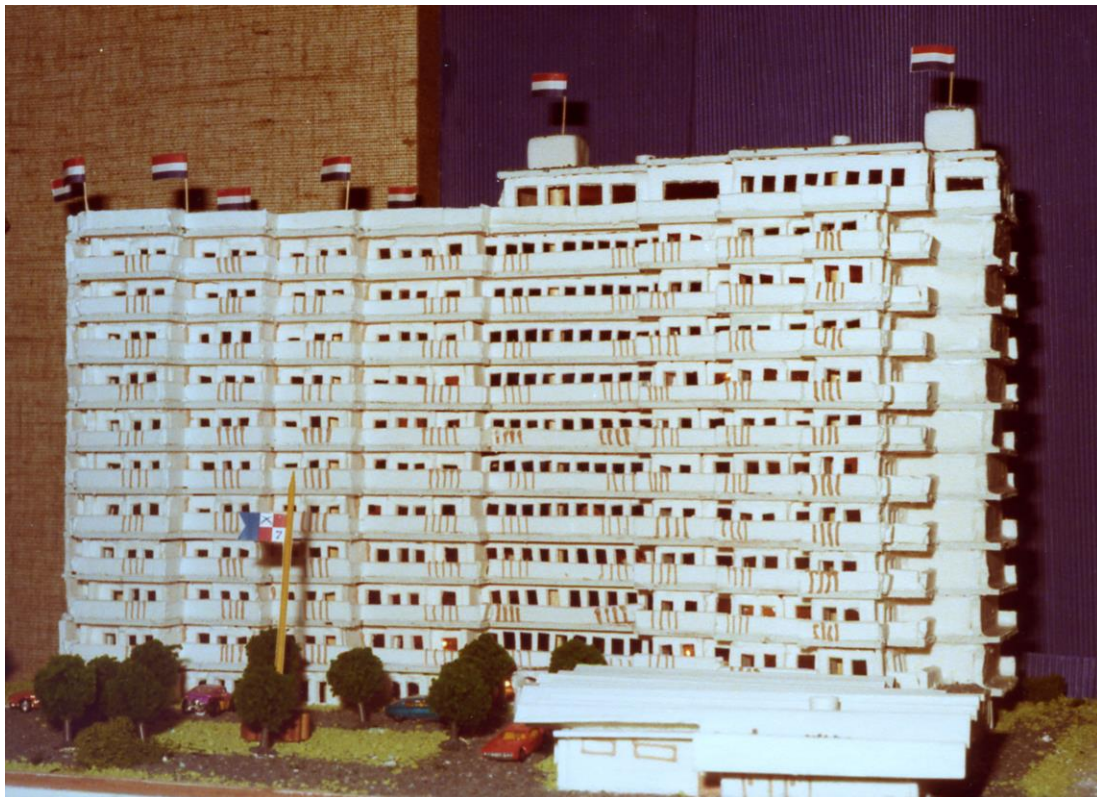
3. 40 jaar Exploitatie van de serviceflat Schouwenhove

1977 tot 2017

Wat is **de doelstelling** van de serviceflat in Leiden?

Schouwenhove heeft ten doel het bieden van comfortabele en veilige woningen aan oudere bewoners, die bij het aangaan van de huurovereenkomst in lichamelijk en geestelijk opzicht geheel zelfstandig met behoud van alle privacy kunnen functioneren. Dat betekent ook dat er geen verpleegmogelijkheid is voor zieke bewoners. Men moet zelfredzaam zijn.

Op 1 juli 1977 begint de exploitatie van Schouwenhove met de eerste bewoners (10). De flat is klaar, directie, receptie, verzorgingsdienst, technische dienst en het keukenpersoneel zijn in bedrijf.

Afb. 15 "Maquette" van Schouwenhove

Op 5 augustus staan nog 44 appartementen leeg. De gemeente besluit om de voorrang voor Leidenaars te beperken en geeft daarom toestemming

om de flats ook aan niet-Leidenaars van 50 jaar en ouder uit de naaste omgeving te gaan verhuren om een financieel debacle te voorkomen. Voor reflectanten van buiten de regio geldt dan nog steeds een leeftijdsgrens van 65 jaar. De voorzitter van het Stichtingsbestuur Zomerland-Leiden, de heer A.C.H. Graafland, stelt voor dat de gemeente een flinke huursubsidie gaat geven aan Leidenaars die wel belangstelling hebben maar het niet kunnen betalen. Voor plaatsing in een verzorgingstehuis geeft de gemeente immers ook aan bejaarden op bijstandsniveau een woonsubsidie. Maar daar gaat het gemeentebestuur in eerste instantie niet op in.

4 november 1977 Officiële opening van Schouwenhove

Het is zo ver. Vandaag vindt de feestelijke opening plaats door burgemeester A.J. Vis in gezelschap van zijn echtgenote. Een prachtig miniatuur van Schouwenhove, gemaakt van suikergoed, symboliseert hopelijk niet enige broosheid van Schouwenhove! [\(11\)](#).

Afb. 16 Burgemeester Vis en zijn echtgenote bij het miniatuur van Schouwenhove

***Afb. 17 De heer Piet Fraanje van Bouwbedrijf Fraanje (links)
en burgemeester Vis***

Afb. 18 Een lekker hapje aan de bar op de 11e verdieping

De voorzitter van het Stichtingsbestuur is blij dat inmiddels bijna alle 189 appartementen zijn verhuurd dankzij de huursubsidie, die de gemeente nu toch toekent aan bejaarde Leidenaars, die financieel in aanmerking komen voor deze woonsubsidie. Daarmee kunnen de huur- en servicekosten worden gedekt [\(12\)](#).

Maar de geschiedenis herhaalt zich. Na de tijdelijke piek in de verhuur omstreeks de openingsperiode is door verloop, overlijden en weinig nieuwe verhuur de leegstand na ruim een jaar toch weer toegenomen.

Als de 30 appartementen, die weer leeg staan, niet op korte termijn worden bezet, draait de Stichting Zomerland-Leiden op voor de huurdering van circa fl. 60.000 per maand. Tot dan toe kan er nog worden bespaard op de onderhoudskosten gezien de recente bouw. Ook wordt bespaard op de personeelskosten. Er zijn bijvoorbeeld voor de keuken 6 koks en hulpkoks en 4 keukenassistenten, voor de huishoudelijke- en technische dienst 11 personen, sommigen parttime. Dat kan minder. Maar hoe lang gaat dit nog goed?

De Stichting dreigt failliet te gaan aan die leegstaande appartementen. Schouwenhove dreigt te moeten sluiten als de gemeente Leiden niet te hulp wil komen en daarvoor is een lening van fl. 1.2 miljoen nodig. Mevrouw C.J. Kramp- Heitink, die namens het gemeentebestuur in het Stichtingsbestuur zit, vindt het Stichtingsbestuur "*niet capabel*". Zij eist dat het contract verbroken wordt met het centrale inkoop-, beheer- en administratiekantoor Cibaco-Commerce BV van Schouwenhove. Dat wordt geleid door de zoon (A.J.W. Graafland) van de voorzitter van het Stichtingsbestuur. Er wordt door Cibaco geen transparant financieel beleid gevoerd. Het gemeentebestuur besluit met tegenzin om de lening toch te verstrekken omdat zij anders ook voor de kosten van het faillissement op zou moeten draaien (13).

Dezelfde problematiek bestaat bij de Stichting Zomerland in Den Helder in de serviceflat Zuyder-Horn.

In Zuyder-Horn is vanaf de start in 1976 ook een exploitatietekort ontstaan doordat veel appartementen niet verhuurd konden worden. Het gemeentebestuur van Den Helder heeft toen de voorzitter A.C.H. Graafland en zoon A.J.W. Graafland, dezelfden als in het Stichtingsbestuur in Leiden, gedwongen om terug te treden. Daarna konden belangrijke bezuinigingen worden doorgevoerd. Toch was dit niet voldoende om het hoofd boven water te houden. Later, in 1987, is een gedeelte van het complex verbouwd tot het nieuwe stadhuis van Den Helder. De rest bleef voorlopig nog serviceflat (14). Tegenwoordig bestaat Zuyder-Horn uit seniorwoningen en is er helemaal geen service meer.

12 juni 1979 De bom barst onder het Stichtingsbestuur

In april 1978 zijn er al drie huurverhogingen opgelegd, de laatste met 8 procent. Als in 1979 opnieuw door het Stichtingsbestuur een huurverhoging wordt aangekondigd met circa 10 % barst de bom.

De bewonersvereniging onder leiding van voorzitter J.W.F. Nuboer protesteert, weigert te betalen en eist het aftreden van het Stichtingsbestuur van de Stichting Zomerland-Leiden. Het Stichtingsbestuur raakt in paniek en gaat hals-over-kop bezuinigingsmaatregelen treffen, zoals beperking van de service, personeelsontslagen en opheffing van de hele technische dienst.

Dan grijpt de gemeenteraad van Leiden in op grond van haar bevoegdheid wegens de financiële garanties. Bij een faillissement van Schouwenhove zou de gemeente immers op moeten draaien voor alle kosten. Het oude Stichtingsbestuur Zomerland-Leiden wordt aan de kant gezet en een nieuw Stichtingsbestuur "Schouwenhove" wordt gevormd.

**Afb. 19 J.A.v.d.Horst (li)
en J. Foudraine**

- Drie oudleden mogen blijven, namelijk mevrouw C. J. Kramp-Heitink, mevrouw A.J. van Nienes en de heer W.R. Becker.
- Op voordracht van de bewonersvereniging worden benoemd: de heren Th. Wessels en J. Foudraine.
- B & W benoemen tot voorzitter de heer J. A. van der Horst en als lid de heer G. Bonnema van de dienst Financiën van de Gemeente Leiden (15,16).

De gemeenteraad houdt voorlopig het recht om bindende voordrachten te doen voor de benoeming van 2 leden van het Stichtingsbestuur, hetzij gemeenteraadsleden, hetzij personen op grond van hun deskundigheid.

Het nieuwe bestuur wordt door de bewoners heel positief ontvangen. Volgens de nieuwe voorzitter van de bewonersvereniging, de heer P.H. Donck, heerst er nu "een uitstekende sfeer". De gemeente blijft in overleg met het Stichtingsbestuur en houdt de vinger aan de pols (17). Bij het ministerie van CRM wordt erkenning als een serviceflat aangevraagd. Als die erkenning er is, wordt het mogelijk om bijstand te krijgen zodat de huur betaalbaarder wordt.

29 december 1981 Tumult onder de bewoners

Hoofdverpleegkundige mevrouw J. Disch - Verbaandert, die ook als waarnemend directrice functioneert, is ontslagen en dat zint een klein deel van de bewoners helemaal niet. In een anonieme brief, gericht aan het Leids Dagblad, suggereren deze bewoners dat beter de huidige directrice mevrouw H.W.M. Haye vervangen wordt en dat zuster Disch voor haar in de plaats komt (18). Wat is het geval? Vanaf het begin in 1977 is mevrouw Disch als te dure gediplomeerd hoofdverpleegkundige aangesteld voor de zorg van zelfstandig wonende bejaarden. Zij is zelf vaak langdurig ziek geweest maar de bewonersvereniging zegt bij monde van de voorzitter, de heer T. de Ruig, dat zij een goede en geliefde verpleegkundige is, “zuster Lach”.

Zuster Disch heeft goede argumenten om haar werk als verpleegkundige zelf heel noodzakelijk te vinden. Er zijn al zes bewoners, die eigenlijk in een verpleeghuis horen, maar daarvoor nog niet in aanmerking komen. Toch is de bewonersvereniging het eens met het ontslag. Haar aanstelling als gediplomeerd hoofdverpleegkundige is een luxe en het is dringend nodig om de hoge huurkosten te drukken. Het ontslag is gewoon doorgegaan. De anonieme woordvoerder in de brief van de oppositie heeft zich nooit bekend gemaakt.

4 november 1982 1^e lustrum van serviceflat Schouwenhove

Het eerste lustrum wordt bescheiden gevierd. Het Stichtingsbestuur biedt een receptie aan, gevolgd door een koud buffet voor alle bewoners en medewerkers. Daarna volgt een feestelijk avondprogramma.

Er staan weliswaar 100 mensen op de wachtlijst voor een appartement, maar dat betekent niet dat alles nu vol is. Potentiële nieuwe bewoners kunnen hun eigen huis niet verkopen wegens de slechte huizenmarkt. Er staan nog steeds ongeveer 30 flats leeg. Dat wordt in de volgende jaren steeds erger. Een belangrijke reden blijft de hoge huurprijs. Het Stichtingsbestuur vergadert wekelijks en doet er alles aan om de leegstand te bestrijden en het exploitatie-tekort te beperken. Er volgt inkrimping van het personeel en bezuiniging op onderhoud. Er worden plannen gemaakt om de keuken te sluiten en via catering de maaltijden te betrekken. Ook om de 11^e etage in zijn geheel te verhuren als kantoorruimte en om flats te gaan verkopen.

Hoe ziet Schouwenhoven er in 1982 uit?

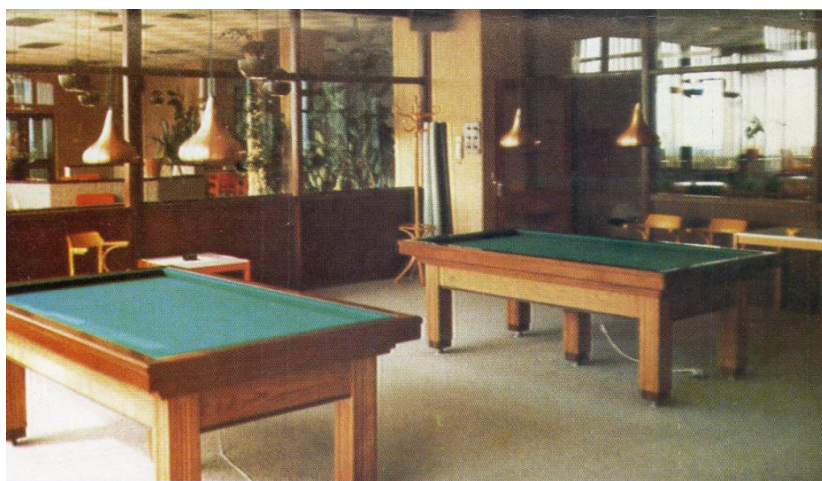
Afb. 20 Recreatiezaal met piano

Afb. 21 Bar in recreatiezaal, 1982

Afb. 22 Keuken in 1982

Afb. 23 Biljartzaal, 1982

De naam van de Stichting Zomerland is in december 1983 officieel gewijzigd in Stichting Schouwenhove.

Wist U dat in 1984 zelfs tijdelijk 60 flats leeg stonden?

Er wordt geprobeerd om al of niet tijdelijke bewoning aan te trekken van expats, buitenlanders die werkzaam zijn in de diverse grote kantoren in onze directe omgeving. Misschien kan het bedrijfsleven ons een handje helpen![\(19\)](#).

Afb. 24 Echtpaar Feddema 71 jaar getrouwd

Maar er wordt ook feest gevierd! Burgemeester Goekoop bezoekt op 12 maart 1985 het echtpaar Feddema ter gelegenheid van hun 71-jarig huwelijk. Beiden zijn 93 jaar oud en wonen vanaf de opening in 1977 in Schouwenhove. De heer Feddema werkte als administrateur bij Shell in Nederlands-Indië en beiden zijn nog steeds actief bezig met hun hobby's [\(20\)](#).

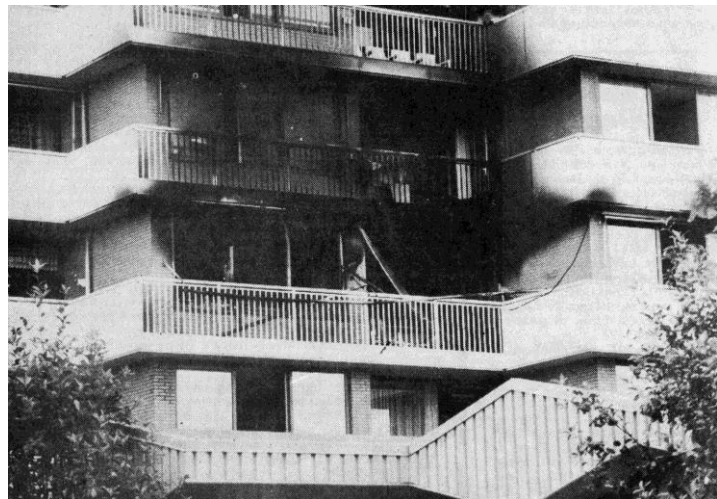
30 juli 1986 Brand in Schouwenhove

Een ramp in Schouwenhove. Brand op de derde etage kost het leven aan een 71-jarige bewoner. Zijn vrouw kon nog op tijd het balkon bereiken. Daar werd zij door de brandweer uit haar benarde positie bevrijd. Vier andere bewoners moesten met verschijnselen van rookvergiftiging in het academisch ziekenhuis van Leiden worden behandeld.

De politie is vol lof over de manier waarop de bejaarde bewoners hebben gereageerd. Er is geen paniek uitgebroken. Veel bewoners zijn rustig op hun balkon blijven wachten totdat de politie of brandweer hen kwam halen. De brandweer denkt dat de brand is ontstaan door kortsluiting (21). Er waren toen nog geen rookmelders in de flats, die zo'n ramp misschien konden voorkomen. Wel handbrandmelders op de gangen, waarbij eerst een beschermglaasje moet worden ingeslagen.

Afb. 25

Afb. 26

Afb. 27

1987 Schouwenhove viert het 10-jarig jubileum

Een interieurbeeld van Schouwenhove uit die tijd.

Afb. 28 1987 Toen nog koffiedrinken in de entreehal naast de receptie

Afb. 29 1987 Recreatiezaal zonder verhoogd podium

Afb. 30 1987 Bridge in de recreatiezaal

***Afb. 31 1987 Zo zag de keuken er toen uit. v.l.n.r. John Meijvogel, Wim Kwak
en Gijsbert Zaal***

Wist u dat.....de wandschildering op de 6^e etage in 1989 is gemaakt door de medebewoner de heer G.J. van Straalen?

Afb. 32 1989 Wandschildering G.J. van Straalen

Afb. 33 1992 Schilderij G.J. van Straalen
de Spanjaarden.”

Ook het schilderij in de vide op de eerste etage is door de heer van Straalen gemaakt. Hij heeft het geschonken aan Schouwenhove. Het bijschrift luidt: “1575. Feestelijke optocht ter gelegenheid van de inwijding der universiteit, die door Prins Willem van Oranje aan de stad Leiden geschonken was als herinnering aan haar moedige houding tijdens de belegering door

14-11-1990 De heer J.A. van der Horst, voorzitter van het Stichtingsbestuur, neemt na 11 jaar afscheid (22). Hij zat namens de gemeenteraad in het Stichtingsbestuur. Burgemeester C. Goekoop overhandigt hem de gouden speld van de gemeente Leiden vanwege zijn inspanningen om de serviceflat Schouwenhove weer exploitabel te maken. Hij wordt opgevolgd door de heer L. Beijen, rechts op de foto (Afb. 34).

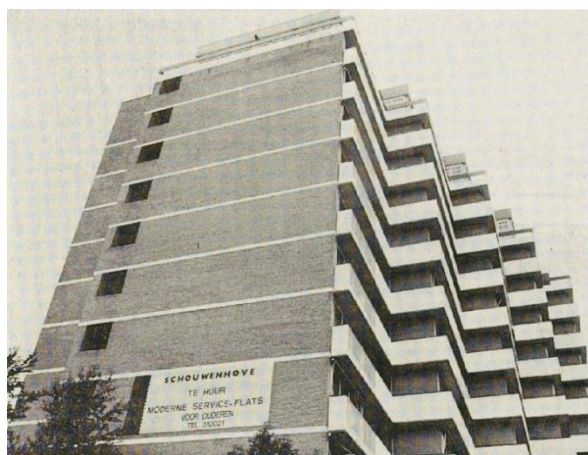
Afb. 34

In 1990 is een begin gemaakt met een samenwerking met de Gezinsverzorging en de Kruisvereniging van Leiden. Zij gaan structurele hulpverlening bieden aan bewoners, voor wie het zelfstandig wonen problematisch begint te worden.

Er is ook een nieuwe directeur benoemd, de heer H.J.C. Reijn. Hij neemt het initiatief om maandelijks nieuwsbrieven rond te gaan sturen in plaats van de gebruikelijke informatie voor de bewoners. Die stond tot dan toe vermeld op de achterzijde van de menulijst. Het contact met de bewoners verbetert sterk.

De nieuwe voorzitter van het Stichtingsbestuur doet in 1992 opnieuw pogingen om ook niet-senioren, werknemers van grote bedrijven, zoals het Academisch Ziekenhuis en Estec, te interesseren in de tijdelijke huur van gerenoveerde appartementen (23).

Wist u dat.....onder directeur Reijn de leegstand even nul is geweest? Dat werd dan ook gevierd met gebak. Het heeft helaas niet erg lang geduurd.

Afb. 35a 1992

Afb. 35b 2017

Al 25 jaar reclame voor Schouwenhove; gezien vanaf de Plesmanlaan

Veel van die organisatorische problemen gaan gelukkig aan de meeste bewoners voorbij. Er is een actieve bewonerscommissie, die er alles aan doet om het wonen in Schouwenhove aantrekkelijk te maken en van alles te organiseren. De leden van de Recreatieclub betalen fl. 30,- per jaar voor deelname aan talrijke lezingen, diavoorstellingen, het optreden van een Javaanse dansgroep, bridge, een zanggroep, om maar enkele mogelijkheden te noemen.

11 juli 1993 Opnieuw brand in serviceflat Schouwenhove

Door kortsluiting in een TV toestel is brand uitgebroken in een appartement waarbij een bewoonster van 94 jaar door de brandweer uit haar brandende flat moest worden gehaald. Zij heeft daarbij brandwonden en rookvergiftiging opgelopen en moest in het AZL worden opgenomen.

Door een ongelukkig misverstand is een vertraging van enkele minuten opgetreden in de brandmelding bij de Leidse brandweer. Door de sterke rookontwikkeling in de gang kon de portier de vaste brandmelder op de gang, die rechtstreeks met de Leidse brandweer is verbonden, niet vinden. Hij heeft toen het landelijk alarmnummer 06 11 gebeld. De receptionist daar heeft de melding uit Schouwenhove niet goed verstaan en gedacht dat het om Schoonhoven ging en heeft de brandweer van Gouda, waar Schoonhoven onder valt, gealarmeerd. Toen Gouda reageerde dat er geen brand in Schoonhoven was gemeld, heeft de receptionist het meldbandje opnieuw afgeluisterd en de vergissing opgemerkt en direct de Leidse brandweer gebeld. Gelukkig ontstond geen ernstige vertraging bij het blussen en kon de brand heel snel bedwongen worden (24). Sinds die tijd zijn op individuele basis rookalarmmelders voor de flats ter beschikking gesteld, die een luid alarm geven bij rookontwikkeling.

Het onderhoud van het hele gebouw krijgt vanaf het begin veel aandacht. Een 20-jarenplan 1978-1997 gaat uit van een investering voor onderhoud en vervanging van fl. 0,5 miljoen per jaar. In 1994 is de wat sombere hoofdingang grondig aangepakt. Na heel wat overlast voor de bewoners is weer een moderne sfeer tot stand gebracht. Ook de winkel heeft dat jaar een nieuwe inventaris gekregen. Op 22 december wordt tegelijk met de feestelijke in gebruik name van de gerenoveerde hoofdingang de sleutel van de winkel officieel overgedragen aan de nieuwe beheerders, het echtpaar Bert en Jolanda Vrolijk. De winkel heeft een veel uitgebreider assortiment gekregen. Het is belangrijk dat er zoveel in de winkel te koop is, vooral voor de bewoners die niet zo gemakkelijk buiten de deur kunnen gaan winkelen.

Geleidelijk worden alle appartementen die leeg komen gerenoveerd. Het oranje behang wordt vervangen en de vinyltegels van de badkamervloer verdwijnen.

Afb. 36

In 1999 krijgt Schouwenhove na diverse maatregelen ter bevordering van de veiligheid als eerste serviceflat in Nederland het politiekeurmerk Veilig Wonen. Die extra beveiliging was ook echt wel nodig. Voorheen was het niet zo moeilijk om onopgemerkt Schouwenhove binnen te komen en dan een appartement binnen te sluipen. Bijvoorbeeld via het kastje voor de vuilniszak. Dat kastje was toen ook

nog vanaf de binnenkant met een deurtje toegankelijk. Een dief kon gemakkelijk via beide deurtjes naar binnen kruipen. Iets moeilijker ging dat via het doorgeef-ijskastje, want er waren nog geen beveiligingsstangen aan de binnenkant. Of misschien gewoon met een bankpasje het onbeveiligde deurslot forceren. Vermissingen kwamen vóór 1999 nogal eens voor.

Alle appartementen hebben sindsdien gecertificeerd inbraakwerend hang- en sluitwerk gekregen. Er zijn verplichte akoestische rookmelders geplaatst in iedere flat. Er is vanuit iedere flat via een spionnetje in de voordeur zicht op iemand, die op de gang staat. Voor iedere appartementsdeur is verlichting in de gang aangebracht. Bovendien zijn er rondom het hele gebouw en op de parkeerplaatsen camera's opgesteld, die permanent registreren wat daar plaats vindt en dat opslaan. Directeur H. Reijn is terecht trots op dit keurmerk (25).

In 2000 wordt de voorzitter van het Stichtingsbestuur, de heer Beijen na 10 jaar opgevolgd door de heer Tj. van Rij, die zelf vervolgens 15 jaar voorzitter zal blijven. De continuïteit is verzekerd.

4 januari 2002 25 jaar Schouwenhove

Nieuwjaarsreceptie. Eerst wordt buiten in de winterse kou de nieuwe vlag gehesen, ontworpen ter gelegenheid van het feit dat dit jaar het 25-jarig bestaan van Schouwenhove wordt gevierd. Dan snel naar boven naar de warme recreatiezaal voor de receptie. Daar worden de plannen voor de uitvoerige viering van het zilveren jubileum bekend gemaakt (26).

Op 21 mei is het zo ver. Het feest begint met een receptie. Bij die gelegenheid memoreert de voorzitter van het Stichtingsbestuur, de heer van Rij, de diepe dalen waar Schouwenhove doorheen is gegaan. Maar de financiële basis is nu weer gezond. “Het is nu echt tijd voor een feestje”. Op 22 mei is er voor de bewoners een Indonesisch diner, opgeluisterd door een Indonesische danseres. Alle bewoners krijgen een wijnglas met inscriptie. Voor alle medewerkers van Schouwenhove is er op 25 mei een rondvaart door de Leidse singels en een uitgebreid buffet in restaurant Engelbertha Hoeve aan de Oude Rijn.

Afb. 37 Karaf en jubileumglazen

Wist u dat.... die jubileumglazen staan opgesteld in de vitrinekast achter de bar in de recreatiezaal ?

In ditzelfde jaar wordt een groot “tevredenheidsonderzoek” onder de bewoners uitgevoerd en het resultaat is een heel positief eindoordeel. Natuurlijk zijn er altijd wel een paar verbeterpunten.

Er wordt ook veel voor het personeel gedaan. Er zijn jaarlijks personeelsuitstapjes, zoals met de bus naar Antwerpen en naar Brugge. Ook naar Parijs, en *“dan kreeg je daar ook nog een envelop met zakgeld”* !

In 2003 dreigen de buslijnen 13 en 14 van Connexxion te worden opgeheven. Daardoor zal Schouwenhove zijn openbaarvervoerverbinding met het station en het Diamantplein gaan missen. Dan schrijven Directeur, Stichtingsbestuur en Bewoners Commissie van Schouwenhove een open brief aan wethouder A. Pechtold van Leiden met het dringende verzoek om zich in te zetten voor handhaving van deze buslijnen. Het is voor bewoners van Schouwenhove en vier andere grote flatgebouwen aan de Jan Luykenlaan en de Cruquiuslaan van groot belang dat deze buslijnen blijven bestaan. Het feit dat een lijn onrendabel is, is nog geen reden om deze op te heffen, zeggen de briefschrijvers (27). Gelukkig met succes. De buslijnen worden gehandhaafd.

Zonder busverbinding zou het wonen in Schouwenhove een stuk minder comfortabel zijn geworden.

In 2004 wordt de keuken voor de 2^e keer gerenoveerd. Dat is beslist nodig om de vergunning voor het bereiden van voedsel te behouden. De Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (vroeger de Keuringsdienst van Waren) stelt zware eisen aan de steriliteit en koeltechniek van instellingskeukens, waar niet aan te tornen valt. Sommige voedingsmiddelen die moeten voldoen aan langere houdbaarheid, zoals bepaalde toetjes, mogen niet meer in eigen keukens worden bereid en worden van buiten besteld.

Wist u dat... onze keukens de meeste basisproducten voor de warme maaltijd, zoals vlees, groente en aardappelen, niet bij de groothandel bestelt maar bij lokale leveranciers?

Afb.38

In 2006 is in het kader van het behouden van het politiekeurmerk “Veilig Wonen” de brandmeldinstallatie vernieuwd. Alle automatische rookmelders in Schouwenhove zijn sindsdien rechtstreeks verbonden met de Leidse brandweer. Als in een appartement rookontwikkeling wordt geregistreerd rukt de brandweer binnen enkele minuten automatisch uit, tenzij het alarm snel wordt afgemeld door de receptionist.

Afb. 39 Anoesjka Dinjens

In 2006 treedt een nieuwe directeur aan, mevrouw A.M.C. Dinjens. De bewonerscommissie van Schouwenhove wordt omgevormd tot Bewonersvereniging Schouwenhove.

Er wordt veel gediscussieerd over de toekomst van Schouwenhove. Kan de serviceflat met zo veel leegstand nog wel als zelfstandige organisatie blijven bestaan? Ook na 30 jaar renoveren blijft kostbaar groot onderhoud nodig en de personeelskosten drukken zwaar op de exploitatiekosten. In een rapport van mevrouw B. van Vliet “Expertise in wonen, zorg en welzijn” worden suggesties gedaan over fusie of overname van

Afb. 40 Bestuur bewonersvereniging en directeur

Schouwenhove door een commerciële organisatie zoals Libertas/Robijn of de Woningstichting “Ons Doel”. Dat zou kunnen betekenen om overgeleverd te zijn aan een externe organisatie, die meer gericht is op winst dan op zorg. Maar de bewonersvereniging verzet zich met kracht tegen zo’n verandering en vreest terecht voor

verlies van service in huis, minder comfort en kwaliteit van wonen. De directeur slaagt er in om in open overleg tussen bewoners, personeel en Stichtingsbestuur de onrust onder de bewoners zo veel mogelijk weg te nemen.

Na jaren van onzekerheid beslist het Stichtingsbestuur in 2009 definitief om Schouwenhove als zelfstandige organisatie te laten voortbestaan. Een overname zou de financiële zorgen niet voldoende opheffen. In een brief van de voorzitter van Rij aan de bewoners wordt dit uitgelegd. De opluchting onder de bewoners is groot. Het behoud van de eigen keuken is voor het behoud van kwaliteit een geweldig voordeel ondanks de hoge kosten. Dankzij de inzet van de directeur gaat de verhuur van appartementen door ondanks de crisis in de woningmarkt en de financiën zijn inmiddels beter op orde gebracht.

Wist u dat..... het Stichtingsbestuur uit onbezoldigde vrijwilligers bestaat, die zich nu al 40 jaar hebben ingespannen om Schouwenhove overeind te houden?

2007 Schouwenhove 30 jaar

Afb. 41 30-jarig jubileum

Zondag 4 november is het precies 30 jaar geleden dat de serviceflat Schouwenhove werd geopend door de burgemeester van Leiden. Vandaag wordt dit gevierd met het eerste ochtendkoffieconcert en met gebak.

Op donderdag 8 november volgt een avondconcert. Daarna wordt op woensdag 14 november een Indonesisch buffet aangeboden aan de bewoners. Aan het eind van de maand is er een uitstapje voor de medewerkers .

In 2009 is de fitness ruimte met nieuwe professionele apparatuur op de 11^e etage feestelijk in gebruik genomen. Veel bewoners hebben zich aangemeld om onder deskundige leiding hun conditie te onderhouden of te verbeteren.

Na een grote en succesvolle inzameling onder de bewoners kan in 2012 een Steinway vleugel worden aangeschaft, met financiële steun van het Stichtingsbestuur. De vleugel is afkomstig uit de nalatenschap van een van de bewoners. Hierdoor zijn de mogelijkheden van concerten in huis sterk toegenomen, want de kwaliteit van de oude piano was te slecht geworden.

Afb. 42 Stichting Muziek in Huis

Afb. 43 Bewonerscomité v.l.n.r. J.H. Ruys, A.F. Mulder en J. C.A. van der Meulen

Via de stichting “Muziek In Huis” kunnen jonge professionele musici, die opgeleid zijn aan het Conservatorium, in Schouwenhove podiumervaring opdoen en hun vakmanschap tonen tegen een geringe vergoeding.

2012 Schouwenhove 35 jaar

Schouwenhove viert op 4 november het 7^e Lustrum met een ochtendconcert tijdens het koffie-uur. Later volgt nog een avondconcert door de Stichting Muziek in Huis. Ook blijft het gebruik in ere om weer een Indonesisch buffet te serveren, en dat wordt zeer gewaardeerd. Er wonen nog steeds relatief veel bewoners uit voormalig Nederlands-Indië in huis.

Afb. 44 Beeld Gerard Brouwer

Namens de Stichting wordt een bronzen sculptuur van de Katwijkse kunstenaar Gerard Brouwer aangeboden, bestemd voor de entreehal. Een vrolijk stemmende en expressieve musicerende groep.

In 2013 vindt de opening plaats van een hobbyruimte op de begane grond tegenover de hoofdingang. Daar worden schilderlessen gegeven en vinden diverse vormen van handenarbeid plaats. Het is een multifunctionele ruimte geworden. In dat zelfde jaar worden ook de excursies hervat, die vroeger met enige regelmaat werden georganiseerd. Op initiatief van enkele

bewoners en onder verantwoordelijkheid van de directeur vinden deze uitstapjes in de zomermaanden plaats. Het betreft meestal een gecombineerde bus- en vaartocht.

De Statuten van de Bewonersvereniging Schouwenhove zijn in 2013 gewijzigd. Er volgt een notariële vastlegging o.a. in verband met de mogelijkheid van rechtsgeldige belangenverdediging van de vereniging. Ook het Huishoudelijk Reglement is aangepast.

Dan wordt het Convenant goedgekeurd tussen de Stichting Schouwenhove en de Bewonersvereniging Schouwenhove. Daarin is o.a. het besluit vastgelegd dat over ingrijpende wijzigingen in het gebouw en in het huur-, service- en zorgcontract altijd eerst overleg en zo mogelijk overeenstemming met de Bewonersvereniging zal plaatsvinden.

Het wonen in een serviceflat is wel wat anders dan het wonen in een eigen huis. Een van de dingen waar je aan moet wennen is dat er altijd wel ergens iets gerenoveerd wordt. Van 2-kamer appartementen worden 3-kamer appartementen gemaakt omdat daar meer vraag naar is. Er wordt gebroken, geboord, gebeiteld, gebikt en weer opgebouwd. Dat was met name het geval vanaf 2013 toen er in het hele gebouw een nieuw waterleidingsysteem werd

aangebracht om het gevaar van een Legionella besmetting te verminderen. In 2014 zijn zonnecollectoren op het dak geplaatst en warmtepompen geïnstalleerd in verband met de beëindiging van het contract met de stadsverwarming in 2016. Leiden is op weg naar een aardgasvrij verwarmings-systeem in het kader van de Leidse Warmtevisie Aardgasloze Wijken. Schouwenhove draagt daaraan ook een steentje bij. Zo is het vanaf het begin gegaan. Voortdurend verbeteringen en vernieuwingen aanbrengen om het gebouw milieuvriendelijk en in prima staat te houden en het comfort te verbeteren. (Een overzicht van al die maatregelen kunt u ook nog vinden in bijlage 1).

In **2014** moet mevrouw A.M.C. Dinjens door ziekte haar parttime functie als directeur van Schouwenhove neerleggen. Zij heeft 7½ jaar met veel persoonlijke aandacht voor de bewoners haar taak vervuld. Zij trad aan in een periode met grote onrust onder de bewoners vanwege de problematiek over het voortbestaan van Schouwenhove. Bij haar vertrek laat zij een goed functionerende serviceflat achter met een actieve bewonersvereniging. De nieuwe

Afb. 45 Annelies de Koning

directeur, mevrouw A. de Koning, gaat deze functie 4 dagen per week overnemen. Dankzij haar inzet en geholpen door de aantrekkende huizenmarkt is de leegstand langzamerhand minder geworden. Tijdens de regelmatig georganiseerde Open Dagen worden veel geïnteresseerde bezoekers met hulp van de vaste staf en de bewoners rondgeleid en wordt de uitnodigende sfeer van Schouwenhove zo goed mogelijk getoond. Dat leidt meestal tot een aantal nieuwe inschrijvingen voor toekomstige bewoning.

In **2015** namen wij afscheid van de voorzitter van het Stichtingsbestuur, de heer Tj. van Rij. Na 15 jaar (!) begeleiding van het reilen en zeilen van Schouwenhove in goede en kwade tijden en met veel persoonlijke tijdsbesteding was het tijd om de voorzittershamer over te dragen aan mevrouw A. Zunderdorp.

Afb. 46 Schouwenhove 2017

2017 Schouwenhove 40 jaar

Op het kale stuk grond aan de Jan Luykenlaan dat in 1974 werd aangekocht, staat nu trots de serviceflat Schouwenhove. Aan de westzijde kijken wij uit op De Bockhorst. In 1977, toen Schouwenhove net was gebouwd, was

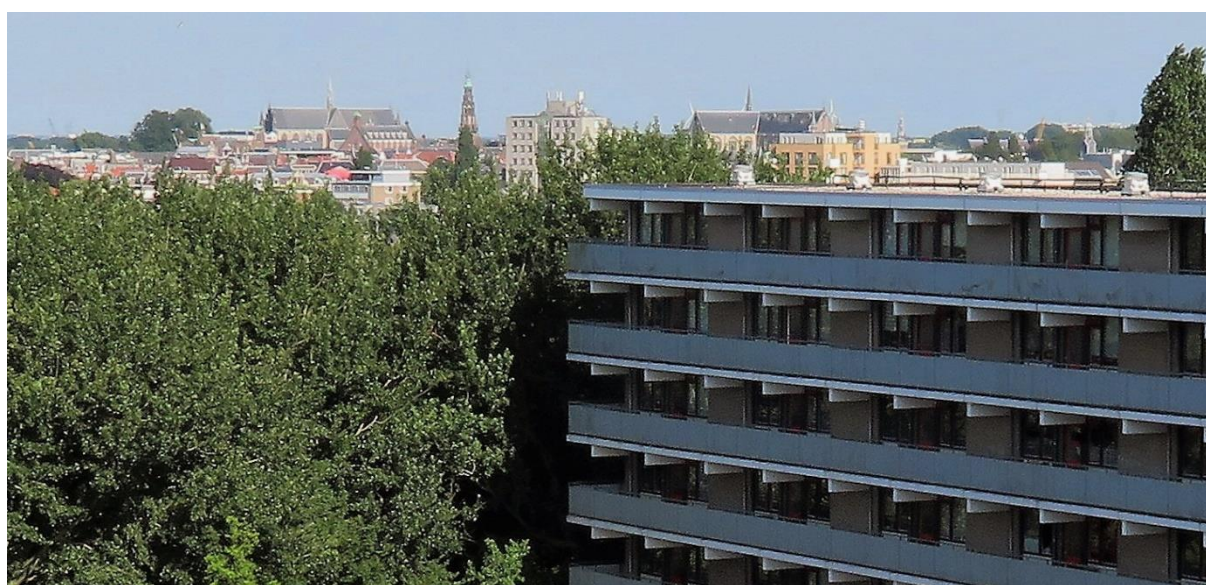
Afb. 47a Bouwterrein De Bockhorst

Afb. 47b Woonwijk De Bockhorst

dit nog een kaal bouwterrein, rechts begrensd door de Lage Morsweg en boven door de Haagse Schouwweg (Afb. 47a). Nu bevindt zich daar een vriendelijk aandoende woonwijk in de zogenaamde “bloemkoolstijl”, een reactie op de monotone hoogbouw van na de oorlog. De wijk bestaat uit geclusterde laagbouwhuizen en autoluwe kronkelende wegen, waar het zeer rustig wandelen is. Rechts van de oorspronkelijke Lage Morsweg, die de naam Van Ravelingenstraat kreeg, zijn hoge kantoorgebouwen verrezen (Afb. 47b).

Aan de oostzijde van Schouwenhove is er uitzicht op Leiden maar dat wordt gedeeltelijk weggenomen door de galerijflat aan de Jan Luykenlaan.

Afb. 48 Uitzicht op Hooglandse Kerk, Stadhuistoren en Pieterskerk

De serviceflat Schouwenhove in de Mors heeft in de afgelopen 40 jaar een goede naam gekregen. Er gaan de komende jaren nog belangrijke renovaties plaatsvinden. In een meerjarenplan is dat opnieuw beschreven en financieel onderbouwd. Alle etagegangen krijgen een nieuwe uitstraling, er zijn plannen om de entree te moderniseren en om een extra lift te bouwen. Plannen genoeg. Maar eerst wordt het 40-jarig jubileum gevierd. Dat wordt zichtbaar gemaakt met een nieuwe vlag, die tijdens fanfaremuziek is gehesen. En daarmee wordt deze geschiedschrijving over Schouwenhove voorlopig afgesloten.

Wonen in Schouwenhove heeft veel voordelen. Zelfstandig wonen met de mogelijkheid om deel te nemen aan een grote verscheidenheid van activiteiten. Maar ook is privacy gewaarborgd. Zo nodig is er dag en nacht service en

verzorging. Er is veel aandacht voor veilig wonen. Bovendien is de vriendelijke sfeer een zeer belangrijk kenmerk. Het hele personeel is gemotiveerd om dat zo te laten blijven.

4. Terugblik op 40 jaar Schouwenhove

Wat is er in de loop der jaren terecht gekomen van de doelstelling: **zelfstandig** en **comfortabel** wonen?

- **De zelfstandigheid.** Door de toenemende leeftijd van de bewoners is de mate van zelfstandigheid vaak wel verminderd, maar niet zo sterk dat er al een indicatie is voor een verpleeghuis. Zoals eerder gezegd is vanaf 1990 in samenwerking met de thuiszorgorganisaties Libertas-Leiden, Pro-Cura en ActiVite de mogelijkheid ontstaan voor aanvullende zorg op maat in huis. Daar wordt in toenemende mate gebruik van gemaakt. Het is mogelijk gemaakt om met deze hulp na opname in een ziekenhuis zo nodig in Schouwenhove in eigen appartement te revalideren. Voor bewoners met geheugen problematiek is er vanaf 2014 in huis onder begeleiding dagopvang mogelijk in de sociëteit “De Schouw” in een aangepaste flat. Sinds 2016 is er in beperkte mate dag-en-nacht opvang mogelijk voor bewoners, die niet meer zelfstandig kunnen wonen en permanente zorg nodig hebben. Deze verzorging vindt plaats onder de verantwoordelijkheid van de thuiszorg. Schouwenhove maakt deze unieke vorm van “zorghotel” mogelijk in de “Residentie”, bestaande uit een beperkt aantal appartementen. Het is een service voor bewoners met deze problematiek die vaak al lang in Schouwenhove wonen. Dat voorkomt dat zij hun laatste levensfase alsnog in een verzorgingshuis of verpleeghuis moeten doorbrengen.

- **Het comfort.** Het comfortabel wonen in Schouwenhove wordt mogelijk gemaakt door :
 - het bewonen van een gemoderniseerd flatgebouw,
 - het verblijf in een beschermde omgeving,
 - de beschikking over veel service en ontspanningsmogelijkheden, dankzij toegewijd personeel en de inbreng van de bewoners zelf, en
 - de algemene en stimulerende leiding van de directeur, die bijzonder toegewijd is om alles in goede banen te leiden en nieuwe ontwikkelingen te bevorderen.

Hier volgt een overzicht in beeld van het personeel, dat daaraan bijdraagt en van alle mogelijkheden voor ontspanning in en vanuit Schouwenhove:

- directeur en administrateur

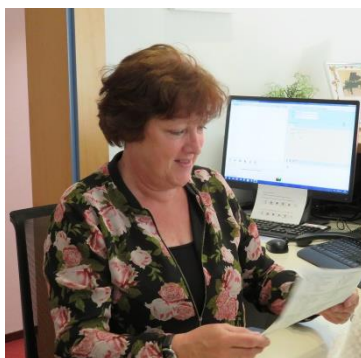

***Afb. 49 Annelies de Koning,
directeur***

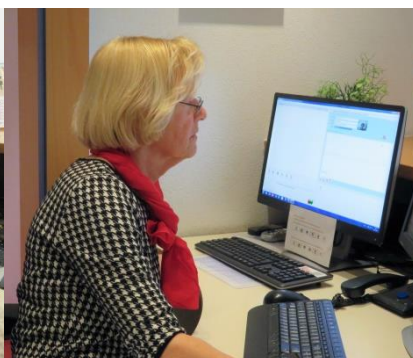

***Afb. 50 Frits Warmerdam,
administrateur***

- receptiepersoneel

***Afb. 51 José Pelser-
Helmus***

***Afb. 52 Petra Schaedler-van
Tol***

***Afb. 53 Wilma Vliegenthart
-van Rhijn***

Afb. 54 Het wakersteam

- ziekenverzorgers staan altijd voor ons klaar

Afb. 55 Anneke van der Kooij-Zwanziger, verpleging

Afb. 56 Angelique Reizevoort-Kallenberg, verpleging

Afb. 57 Anneke Verhoogt-Lems, verpleging

- inval-ziekenverzorgers:

Joke Goossens
Jennifer Hoppener

- technische dienst

Afb. 58 Maurits van Tol

Afb. 59 Sjaak van der Zeeuw

- maaltijdservice uit eigen keuken

Afb. 60

Afb. 61

- met inzet van onze koks en keukenpersoneel

Afb. 62 Gijsbert Zaal

Afb. 62b Haringkar

Afb. 63 Stanley Wolf

Afb. 64 Bert Sierat
assistent keuken

Afb. 65 Michiel van Aken
assistent keuken

**Afb. 66 Karin de Graaf-
Hockx, keuken**

**Afb. 67 Hester Hollebeek-
Beekman, keuken**

Afb. 68 Nelie Rozema,
keuken

- huishoudelijke dienst

Afb. 69 Wilma Kommer-van der Kooij
gastvrouw

Afb. 70 Albert Onderwater,
interieurverzorger

- gezamenlijke maaltijden op feestdagen of alleen voor het contact

Afb. 71

Afb. 72

Afb. 73

Afb. 74

Afb. 75

- koffieochtenden en “happy hours” in de recreatiezaal
- lezingen, filmvoorstellingen, concerten (Muziek in Huis), dia-presentaties

Afb. 76 filmvoorstelling

**Afb. 77 concert: Nicole Jordan, sopraan,
Heather Brinkman, vleugel**

- bridgeclub, leesclub, schilderclub, biljartclub, handenarbeid, bingo, computerhoek, duofietsen beschikbaar

Afb. 78 biljarten

Afb. 79 kerststukjes maken in de hobbyruimte

Afb. 80 Computerhoek

Afb. 81 Duofietsen beschikbaar

- kerkdiensten, eucharistievieringen, gesprekskring
- huisartsenpraktijk in huis, apotheekbezorging aan huis
- fysiotherapie, fitness, valpreventie, koersbal

Afb. 82

Afb. 83

- excursies met bus en rondvaartboot

Afb. 84

Afb. 85 Sail Amsterdam 2015

Sommige activiteiten gelden voor iedereen. Aan andere activiteiten wordt door een beperkt aantal bewoners deelgenomen.

Terugkijkend op 40 jaar in Schouwenhove wonen wij hier bijzonder comfortabel dankzij de uitgebreide voorzieningen, de vele recreatieve mogelijkheden en de voortdurende inspanningen om ons gebouw financieel en technisch op niveau te houden. Nog vele jaren zo comfortabel wonen wensen wij de huidige en toekomstige bewoners van harte toe.

5. Bijlagen

Bijlage 1. Renovaties

Dankzij het beleid van de Stichting Schouwenhove zijn, ondanks de onvolledige bezetting van de appartementen, in de loop der jaren toch regelmatig investeringen gedaan om renovaties mogelijk te maken. Al deze werkzaamheden zijn onder de deskundige leiding en controle van het hoofd Technische Dienst, Maurits van Tol, gedurende meer dan 35 jaar in goede banen geleid:

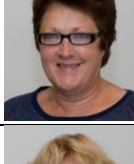
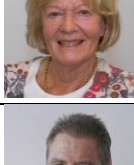
- 1984 Betonrot op de balkons; Firma Fraanje aangesproken wegens constructiefout
- 1987 Aansluiting op stadsverwarming wegens besparing en onderhoud
- 1991 Nieuwe vloerbedekking in de gangen
- 1992 1^e Keukenrenovatie; rioolbuizen vervangen in kruipruimte en kelder
- 1993 Zuster-oproepinstallatie verbeterd; automatische deuren hoofdingang
- 1993-1998 Ramen vernieuwd; groepenkasten in woningen vernieuwd; alle verdeelkasten vernieuwd
- 1994 Compressoren van koelkastjes vervangen; magnetrons ingevoerd; renovatie van de centrale entree en van de winkel
- 1995 Renovatie van de centrale keuken
- 1998 Radar-gestuurde elektrische deurdrangers in de gangen; liften krijgen nieuwe besturing en -deuren
- 1999 Politiekeurmerk verworven
- 2000 Luchtbehandelingskast voor ventilatie van gangen en afzuig van woningen
- 2001 Recreatiezaal gerenoveerd en airco vernieuwd
- 2002 2^e Zusteroproepsysteem aanpassing
- 2004 2^e Renovatie van de keuken; vervanging van de koelkastjes bij de entree van de appartementen; nieuw servies
Betonreparatie
- 2005 Automatisering van de invoer en verwerking van de maaltijdenaanvraag
- 2006 Brandmeldinstallatie vernieuwd (vluchtroute beveiliging); elektriciteitskabels van parkeerterreinverlichting vernieuwd
- 2008 Renovatie gangen: tapijt, schilderen, verlichting; nieuwe bestrating van het buitenterrein; dakbedekking van het gebouw is vervangen; balkonvloeren aan westzijde zijn gerepareerd; energielabel B voor alle appartementen verkregen; internethoek en biljarttafels gerenoveerd
- 2009 Camerasysteem buiten aangebracht; 2½ km balkonhekken vervangen; stoppenkasten in appartementen vervangen

- 2010 Damwanden van het hoofdgebouw vervangen na levensduur van 35 jaar; nieuwe tuinaanleg aan voor- en achterzijde; 4-dubbel isolerend glas in trappenhuis en vides
- 2011 Uitbreiding van de fietsenstalling buiten en van de oplaadcontacten voor elektrische fietsen; LED-verlichting in de gangen t.b.v. energiebesparing
- 2012 - Doorlopend renovatie van keukens en badkamers in vrijkomende flats; gangen en openbare ruimten opnieuw geschilderd
- 2013 Vervanging van het gehele waterleidingnet van het gebouw, o.a. in verband met preventie van Legionella-besmetting
- 2014 Plaatsing van zonnecollectoren op het dak voor warmwatervoorziening; aanbrengen van eigen warmtepompen op het dak en in de technische ruimte op de 11^e verdieping in verband met de beëindiging van het contract met de stadsverwarming in 2016
- 2015 Asbest verwijderd in laagbouw; nieuwe vaatwasmachine in de keuken
- 2016 Nieuwe zusteroproepinstallatie; sedum dakbedekking op het dak van de laagbouw aangebracht; bewakingscamera's in de liften geplaatst
- 2017 Renovatie van de gangen van etage 1-3: tapijt, verlichting, afbeeldingen en schilderen van muren

Bijlage 2. Bestuur in Schouwenhove in 40 jaar

	Stichtingsbestuur		Bewonerscommissie
	Stichting Zomerland Leiden		
	voorzitter	directeur	voorzitter
1977	A.C.H. Graafland	mw. H.W.M. Haye	
	Stichting Schouwenhove Leiden		
1979	J.A. van der Horst		J.W.F. Nuboer
1980			P.H. Donck
			T. de Ruig
1985		R. Bredeveld	
1986		mw. E. Sierat, interim	mw. A.C. van Hoorn
1987		Th.M. van Leest	
1988		R. Nieuwkerk	T. de Ruig
1989			mw. N.H. Faber-Dekker
1989			J.H. Kleyn
1990	L. Beijen		
1992		H.J.C. Reijn	
1994			mw. N.H. Faber-Dekker
1996			A. Bijl
2000	Tj. van Rij		
2004			mw. C. Oosten
2005			J.W. Hoobroeckx
2006		P.J. Snel, interim	H. van Welbergen
2006			A. Roovers
2006		mw. A.M.C. Dinjens	Bewonersvereniging
2010			mw. J. Mizze-Blok
2014		mw. A. de Koning	
2015	mw. A. Zunderdorp		

Bijlage 3. Personeels - Jubilea

		12½ jr	25 jr	30 jr	35 jr
Maurits van Tol, hoofd technische dienst sinds 1-12-1980					2015
Gijsbert Zaal, chef kok sinds 6-10-1986				2016	
Hein Raaijmakers, waker sinds 1-3-1987				2017	
Stanley Wolf, wnd. hoofd keuken sinds 13-4-1990			2015		
mw. Karin de Graaf, keuken-assistent sinds 20-8-1990			2015		
mw. José Pelger-Helmus, receptie sinds 15-5-1991			2016		
mw. Petra Schaedler-van Tol, receptie sinds 1-10-1993		2006			
Bert Sierat, algemene dienst keuken sinds 1-6-1994		2006			
mw. Nelie Rozema, keuken-assistent sinds 1-12-1996		2009			

		12½ jr	25 jr	30 jr	35 jr
Sjaak van der Zeeuw, technische dienst sinds 1-3-1997		2009			
Frits Warmerdam, administrateur sinds 1-12-2002		2015			

Bijlage 3. Literatuurlijst

1. Deen, F. Ouderenzorg in Nederland. Historisch Nieuwsblad, 5/2004
2. Leids Dagblad, 1-8-1977, archief Gemeente Leiden, T. van Brussel, red.
3. Hoogheemraadschap van Rijnland, NL-LdnHHR, Collectie kaarten A-4186
4. Leids Dagblad, 16-11-1973
5. Leids Dagblad, 8-8-1974
6. Leidse Courant, 25-7-1975.
7. Leids Dagblad, 25-1-1977
8. Nieuwe Leidse Courant, 19-3-1976
9. Leids Dagblad, 4-12-1976
10. Leidse Courant, 5-8-1977
11. Leidse Courant, 26-3-1979
12. Leidse Courant, 5-11-1977
13. Leids Dagblad, 12-4-1979
14. Regionaal Archief, Alkmaar, "Geschiedenis van Den Helder", pag 12
15. Leids Dagblad, 12-6-1979
16. Leids Dagblad, 17-12-1980
17. Leids Dagblad, 7-11-1980
18. Leids Dagblad, 29-12-1981
19. Leidse Courant, 31-3-1983
20. Leids Dagblad, 13-3-1985
21. Leidse Courant, 31-7-1986
22. Leidse Courant, 15-11-1990
23. Leids Dagblad, 4-8-1992
24. Leids Dagblad, 12-7-1993
25. Leids Dagblad, 31-8-1999
26. Leids Dagblad, 4-11-2002
27. Leids Dagblad, 23-6-2003
28. 5 jaar Serviceflats "Zomerland Nederland", 1971-23 april-1976,
's Gravenhage, maart 1976, W. Doeve, secretaris
29. Notulen Stichtingsbestuur Schouwenhove 1973- 2005
30. Notulen Bewonerscommissie resp. -vereniging 1979- 1995, 2005-2017
31. Nieuwsbrief "Op de Hoogte", 1992-1998, 2005-2015

Bijlage 4. Afbeeldingen:

Erfgoed Leiden & Omstreken (ELO): *8,47a*

Foto Korenhof Leiden: *39,45,49,50,55,56,57,58,59,62,63,64,66,67,68,69,80*

Foto Koster, H. Delft: *20,21,22,23,28,29,30,31*

Fraanje, P.: *16,17,18*

Hoogheemraadschap Rijnland: *6*

Internet: *1,2,4,5,7,14,36,38*

Kersbergen, A., Den Helder: *9,10,11,13*

Kolff, mw. A.S., Schouwenhove: *40,41,43,60,61,71,72,73,74,75,77,78,79,82,83,84,85*

Leids Dagblad: *19,24,25,26,34,35a*

Leidse Courant: *27*

Regionaal Archief Alkmaar: *3*

Ruys-van der Mandele, mw. C.L.E., Schouwenhove: *12,32,33,35b,37,42,44,46,47b,48,51,52,53,54,62b,65,70,76,81*

